A kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum zászlógyűjteménye 2005-ben

M-Kiss Hédy

Általános ismeretek a múzeumról, a céhekről és a zászlókról

A kézdivásárhelyi múzeumalapítási törekvések az első világháború utáni évekre tehetők és elsősorban Ikafalvi Diénes Ödön helybéli ügyvéd nevéhez fűződnek[1]. A múzeumi élet folytatását csak 1969-ben sikerült megvalósítani, amikor Gábor Áron[2] halálának 120. évfordulója alkalmából, az egykori ágyúöntő műhely helyén álló Turóczi házban, kétteremnyi állandó kiállítás nyílt. Az akkori tárlatok, az 1848–49-es forradalmi események mellett, a kézdivásárhelyi céhes élet, ipartestületek családi hagyatékokból előkerült tárgyi bizonyítékait, emlékeit, zászlóit mutatta be. E két törzsanyag képezi az 1857-ben épült hajdani Tanácsházban 1972. március 3-án megnyitott „Céhtörténeti Múzeum" alapjait is, a Székely Nemzeti Múzeum szerves részeként[3]. A céhekre vonatkozó anyagok nagy részének begyűjtése, tárlókban való bemutatása Incze László[4] nevéhez fűződik, aki 1970-től haláláig szívén hordozta ezek sorsát[5].

Az Erdélyi Fejedelemség virágkorában, a 16. század második felétől a 17. század első feléig, a céhes mozgalom is megerősödött e vidéken,[6] úgy a nagy (például: Brassóban, Nagyszebenben, Kolozsváron, Gyulafehérváron, Déván stb.), mint a kisvárosokban (például: Zilahon, Kézdivásárhelyen, Hátszegen, Szászrégenben, Medgyesen, Segesváron, Székelyudvarhelyen, Besztercén stb.).

Kézdivásárhelyen Báthory István[7] uralkodása idején, alakult az első céh, 1572-ben, a tímároké. A tímárok a Rácok pataka mellett telepedtek le, hogy a bőrcserzéshez elegendő vizük legyen. 1807-ben céhük 56 tagot számlált. A két világháború közötti időszakban már csak 7 tímár működött a városban.

A csizmadiák kiváltságlevelét és céhszabályzatát 1638. V. 1-én látta el kézjegyével Gyulafehérvárott I. Rákóczi György.[8] Kézdivásárhelyen a csizmadia mesterség az egyik legelterjedtebb mesterségnek számított. A cipészekkel együtt ők uralták a város gazdasági életét. A 9. század végére céhüknek több mint 100 tagja volt. A cserzett bőrből készült lábbelik, különösképpen a ványolt csizmák, az akkori idők keresett termékei, az ő kezük alól kerültek ki. Céhhagyományaikat 1947-ig megőrizték.

Ugyancsak Gyulafehérváron, 1649. I. 29-én láttamozta és hagyta jóvá II. Rákóczi Ferenc[9] a szűcs céh privilégiumát (kiváltságlevelét) valamint működési szabályzatát. A szűcsök elsősorban a bárány és juhbőröket dolgozták fel, de a vadbőrök feldolgozása révén értékes szőrmeipari termékek előállításához is értettek. Mesterségük a város leggazdagabb polgáraivá tette őket.[10]

Ezidőtájt lett szabadalmaztatva a fazakasok céhe is (1649). Kézdivásárhelyen, mint annyi más helyen is, a fazekasság a legrégibb mesterségek közé tartozott. Műhelyeiket, házaikat a „Kovácsszer" nevű fertályban építették fel. Jellegzetes termékeiket (tányérokat, csuprokat, bokályokat, kancsókat, kályhacsempéket) a rohamosan elterjedő ipari termékek szorították ki a piacról. Ezáltal a fazekasság, mint mesterség elvesztette jelentőségét. A 20. század elején 14 fazekas működött a városban. 1966-ban, az utolsó mester halálával ez a kézműves iparág itt végleg megszűnt. Sajnálatos módon, se céhzászlójukról sem annak írásos emlékéről nincs ismeretanyagunk.

A céhek kezdetüktől fogva aktívan részt vettek a város gazdasági, kulturális és szellemi életének a fejlődésében. Megingathatatlan, hagyományőrző bástyáknak számítottak, közreműködésére a városi polgárság minden esetben számíthatott. Például, lelkesen támogatták a templomok, a városi Tanácsház (a múzeum mai székhelye) felépítését. Részt vettek a református temető kőfalú kerítésének a kivitelezésében, 1833-ban, különösképpen a szíjgyártó, a csizmadia és a fazekas céhek tagjai.

---

1 1932–1941

2 1814–1848, ágyúöntő, az 1848-as forradalom legendás alakja.

3 Kiss Hédy: A Székely Nemzeti Múzeumban őrzött zászlók állapotfelmérése. Isis Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek 6. Szerk.: Kovács P. Székelyudvarhely, 2007. pp. 63–71., 79–81., 90–91.

4 1928–2007, történelemtanár, helytörténész.

5 Incze László: Céhek és hagyományok Kézdivásárhelyen. In: Megyei Tükör, IV. évf., Sepsiszentgyörgy. 1972

6 Incze László: A céhes élet időrendje. In: Acta Harghitensia II, Aluta, Vol. XIX. Sfântu Gheorghe, pp. 173–180.

7 1533. IX. 27–1586. XII. 12; 1571–1576 között Erdély fejedelme.

8 1593. VI. 8–1648. X. 11; 1630–1648 között Erdély fejedelme.

9 1621. I. 30–1660. VI. 7; 1648–1660 között Erdély fejedelme.

10 Cserey Zoltán: Istoria breslei cojocarilor din Tîrgu Secuiesc, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea. Aluta, Vol. V-VII (1974–75), Sfîntu Gheorghe, pp. 85–112; A kézdivásárhelyi szűcs céh gazdasági, társadalmi helyzete a XVIII. század közepén (1730–1756), a számadási jegyzőkönyvek tükrében. Aluta, Vol. VIII-IX (1976–77), Sfântu Gheorghe; Kihágások, büntetések, társadalmi ellentétek okai a szűcs céh életében, Aluta, Sfântu Gheorghe, pp. 127–154; Inasok és mesterlegények társadalmi helyzete a Kézdivásárhelyi szűcs céhben. Aluta, Vol. XII-XIII (1980–81), Sfântu Gheorghe, pp. 69–78.

Az osztrák fennhatóság ideje alatt, 1691-től kezdődően, a kézdivásárhelyi kézműiparosság működése is hanyatlásnak indult elsősorban a céhmesterek, céhlegények és inasok hadrendbe való állítása révén. Itt létesült ugyanis, 1763-ban, a II. Határőr Gyalogezred, amely Erdély délkeleti határát volt hivatva védeni, a helyi lakosság bevonásával. A 18. századi céhreform rendelkezések is igyekeztek véget vetni a céhes életnek. 1729-ben országosan bevezették a céhbiztos intézményét. Ezentúl a céhek e főfelügyelőségnek, valamint városaik hatósági felügyeleteinek, tartoztak engedelmességgel és elszámolással. 1761-ben a Mária Terézia[11] által kiadott céhkiváltságok reformjairól szóló okiratban újra megerősítette a kettős felügyeletnek a céhek számára kényes helyzetét, amelyet azután több alkalomból is – 1805-ben, 1813-ban, 1824-ben – kötelezővé tett a bécsi udvar. Mindezek ellenére Kézdivásárhelyen a 19. század első fele a céhes élet újabb fellendülését jelentette. Ekkor szerveződnek céhekbe a mészárosok (1809. VII. 13.), a szíjgyártók (1813), a szabók (1841. XI. 7.), az asztalosok (1844), a kalaposok (1845), az üstgyártók, valamint a kovács-lakatosok. Jellegzetes foglalkozásnak számított még a mézeskalács-sütés, amit mézespogácsának hívtak. A 19. század végén 6 pogácsasütő űzte a mesterséget, de céhet nem alapítottak. E céhek megalakulása és fejlődése elsősorban Kézdivásárhely városi fejlődésével, valamint polgárainak fokozódó igényeivel hozható összefüggésbe.

Annak ellenére, hogy a mészárosok céhe viszonylag későn alakult meg gazdasági szempontból a legjelentősebb céhek egyikének számított. Állandó vetélkedésben álltak a szűcsökkel, akik a város piacán a bárányhúst árusították.

A szíjgyártók pedig a tímárokkal versengtek, hiszen ők is a nyers bőrök cserzésének és készítésének voltak mesterei, csak más, sajátos módszereket használtak. Kevesebben is voltak, ezért céhük is később alakult. Az ő esetükben sincs tudomásunk a céhzászlóról.

A szabók céhe megalakulásakor 20 tagot számlált. Utánuk, hamarosan a rokonszakmabeliek, a kalapkészítők is céhbe tömörültek, 12 taggal. A 19. század végéig mindkét ipartestület megőrizte jelentőségét. Innét számítva a kalaposok fokozatosan eltűntek a gazdasági élet színpadáról. Ezzel szemben a szabóság céhhagyományai 1947-ig éltek. Ma egyetlen képviselője van a városban e hajdanában nagyrabecsült szakmának.

A városi élet fellendülésében jelentős szerepe volt az asztalosoknak is. Szakmai társaságukat a 19. század elején az ácsokkal közösen alakították ki. 1844-ben 24 taggal külön céhbe tömörültek. Működésüket V. Ferdinánd[12] kiváltságlevele biztosította.

A kiegyezés után, 1872-ben a céhek rendszerét törvény által megszüntették Magyarországon. A helyükbe lépett ipartestületeket pedig a rohamosan fejlődő gyáripar szorította ki a piacról. Kézdivásárhelyen a céhek újraszerveződése a jelentősebb iparvállalatok hiányában valósulhatott meg.[13] Mesterségüket 1948. VI. 11-ig gyakorolhatták, amikor Romániában elrendelték a fontosabb termelőeszközök államosítását. E rendelkezés egy majdnem érintetlen, középkorias világ végérvényes felszámolását jelentette Kézdivásárhelyen. Továbbá azt is, hogy a céhhagyományok és céhereklyék elveszítették varázsukat. A céhszimbólumok misztikus ereje és tisztelete megszűnt. Az együvétartozást jelentő kegytárgyakat meggyalázták, széthordták. A hivatali tisztségek viselése már nem hozott sem hasznot, sem erkölcsi megbecsülést. Az öregmesterek és ifjúmesterek csoportosulása (kasztja) közötti versengés, torzsalkodás, kibeszélés, belülről is bomlasztotta a több évszázados, rendszerben megvalósított, sorsközösséget, közös törődést, munkálkodást, segítséget. Örökös lett a pénzhiány s a mesteremberek utódai, nemhogy folytatták volna atyáik szakmáit, de egyenesen menekültek e szűkös állapottól.

A céhek régi, zárt, csak a beavatottak számára kitárulkozó világa megszűnt. Megmaradtak viszont a munkaeszközök, az elkészített tárgyak, a céhdokumentumok (alapító és beavató levelek, működési jegyzőkönyvek és más iratok), céhpecsétek, céhtáblák, céhbehívók[14], és nem utolsó sorban, a céhzászlók, mint egyedi darabok[15]. Mind megannyi történelmi dokumentum, a hely-, a kultúra-, és a gazdaságtörténet ékes bizonyítéka a Nemes Kézdivásárhely hajdani polgárainak színes világából.

A zászlóknak napjainkban is kiemelkedő szerepe van, ott ahol egy közösség, egy eszme, egy mozgalom, egy kultúra, egy társulás stb. a zászló jelképe segítségével szeretné kifejezni önmagát, hovatartozását, törekvéseit, létezésének céljait. A nemzetek, a királyok, az egyházak, a templomok, a tehetősebb, arisztokrata családok, a megyék, a települések, a hadrendek, a hajózók, a kereskedők valamint a civil szervezetek sokasága, egyesületek, társaságok, céhek, is éltek és élnek a zászlós szimbólumok használatával, megkülönböztető jelével.[16]

---

11 1717–1780, osztrák császár 1740–1780 között, Magyarország (1741–1780) és Csehország (1743–1780) királya

12 V. Ferdinánd, Habsburg uralkodó, I. Ferenc (1792–1835) fia.

13 Incze László: Kézművesség és kisiparosság helyzete a századfordulón, Kézdivásárhelyen. VII. Kézművesipartörténeti Szimpozion, MTA, Veszprém, 1991. pp. 79–84.

14 Incze László: Céhpecsétek és céhbehívótáblák a kézdivásárhelyi Múzeum gyűjteményében. Aluta, Vol. V-VII (1974–75), Sfîntu Gheorghe, 1975. pp. 113–141.

15 Mátéfy György: Zászlók, konzerválásuk, restaurálásuk. In: ISIS Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek 1, Szerk. Kovács P. Haáz Rezső Alapítvány, Székelyudvarhely, 2001. pp. 59–66.

16 Kiss Hedy: Conservarea steagului Reuniunii de cântări „DOINA", 1920, din Sânnicolau Mare. Restaurarea ştiinţă şi artă, Muz. Jud. Braşov, Ed. C2, Braşov, 2005. pp.194–201.; Steagul Formaţiunii de Pompieri Voluntari din Tormac, judeţul Timiş, Analele Banatului, S.N., Arheologie-Istorie, Vol. XII-XIII. Ed. Mirton, Timişoara, 2004–2005, pp. 547–564. ; Steagul Reuniunii de cântări (1882) şi steagul Asociaţiei Iubitorilor de Muzică (1871–1891), două mărturii deosebite ale vieţii muzicale din Timişoara, Analele Banatului, S.N., Arheologie-Istorie, Vol. XV. Ed. Mirton, Timişoara, 2007. pp. 321- 335.; Steagul Societăţii Morarilor Timişoreni, 1881–1925, dedicat Sfântului Ioan de Nepomuk. Memoria Satului Românesc, Vol. VIII. Ed. Eurostampa, Timişoara, 2007. pp. 251–259.; Steagul omagial milenar, 896–1896. Memoria Satului Românesc, Vol. VIII. Ed. Eurostampa, Timişoara, pp. 261–267.

A zászlók használata időrendben a középkorig nyúlik vissza, talán még annál is tovább, és valahol a történelem homályába vész. A több zászlótí pus között, amelyek a történelmi idők folyamán születtek, még díszzászló is akadt. A zászlók többsége, főleg a helyi érdekűek, mára már eltűntek vagy csak kevés példányuk ismeretes. Ezek az egyedi, érzékeny műtárgyak több esetben nagyobb figyelmet érdemelnének, mint amiben a mostani közösségek részesítik őket. Keletkezési körülményeik, szerepük, történetük ismerete fontos lehet a történelemtudomány, a hely és a közösségek önismeretes szempontjából. Ezért ajánlatos esetükben a sokoldalú, interdiszciplináris, megközelítés módszerét alkalmazni.

A zászló, alapjában véve, régen sem volt más, mint egy farúdra erősített textildarab és nem egy esetben éppen a textilanyagok széleskörű, jellegzetes pusztulási lehetőségei miatt semmisült meg. A zászló többnyire szögletes, vagy téglalap formájú volt. A 16. századtól formája „fecskefarkban" is végződhetett. Erdélyben a zászlókészítés kisipara a 17. és a 18. században bontakozott ki. Neves műhelyekben dolgoztak a zászlókészítő és a zászlóíró (képfestő) céhek, Nagyszebenben és másutt. Színes, általában nemes (hernyóselyemből szőtt) vagy len anyagból (bakacsin) készítették és különböző technikákat alkalmazva (hímzés, tűírás, fém vagy drágakő berakások, stb.) feliratokkal, jelvényekkel, jelképekkel, festményekkel, díszítőelemekkel és más jelekkel látták el a zászlókat. Ezek jellegzetes része volt a feliratos zászlószalag, a zászlórúd, a zászlócsúcs és a zászlópálca.

A megmaradt példányok közgyűjteményekben, többnyire múzeumokban, kastélyokban, féltve őrzött magángyűjteményekben, templomokban, civil szervezeteknél, tűzoltó testületeknél, esetleg máshol lelhetők fel.

Ilyen megközelítésben mindenképpen figyelemreméltó és fontos a kézdivásárhelyi „Céhtörténeti Múzeum" zászlógyűjteménye, hiszen az itt őrzött céh, egyesületi valamint ipartestületi zászlók, nemkülönben az önkéntes tűzoltó testületek zászlói, hűen tanúsítják a városi polgárság életének hosszantartó fellendülését, gazdagságát, igényességét. A zászlók felszentelése, birtokbavétele az egész város közösségének ünnepe volt. A mulatsággal folytatódó ünnepsorozat a főtéren felállított imasátortól, esetenként a templomtól, indult el, ahol a lelkész felszentelte a kibontott új, szalagos zászlót. Ezután a zászlószögek beverése következett, amely alkalomból a zászlórúdhoz erősítették, többnyire szegelték, a különböző formájú és méretű, fémből, általában sárgarézből, készült pajzsocskákat, amelyekre azoknak a nevét vésték, akik az akkori közösségben élenjárók voltak, a zászlószimbólum által jelzett csoporthoz tartoztak. Az első, általában nagyobb és díszesebb pajzs, a zászlóanya nevét hirdette, azé a személyét, aki valamely zászlókészítő műhelyben megrendelte, kiviteleztette a zászlót, valamint megszervezte a zászlószentelés világraszóló ünnepélyét. A zászlószalagon is többnyire az ő neve szerepel.

A céhes zászlók állaga a többrendbeli tulajdonváltással, a tűzoltózászlóké pedig többnyire a nem megfelelő, esetleges tárolás miatt romlott. A nagyméretű, nehezen mozgatható zászlók ideális megőrzése, elhelyezése és konzerválása, még a múzeumok nyújtotta körülmények között is, csak a legritkább esetekben sikerült, a megfelelő tárolási és kiállító hely, a szakavatott személyzet hiánya, valamint a tudatlanság és az örökös pénzhiány együttes hatása miatt. Restaurálásukkal, aktív konzerválásukkal, légkondicionált termekben való tartásukkal csak ritkán találkozhat a látogató, sajnos vidékünkön még a szakember is. Annál inkább jellemző a mindenáron való mutogatásuk, legyen az kiállítás, ahol általában kifüggesztik, emlékünnepély vagy más közösségi esemény, ahol a civil szervezetek tulajdonában lévőket általában lobogtatják. Ilyenkor a régi textilek szövés-, varrás- és hímzésszálai megszakadhatnak, a szögekkel felvértezett zászlórúdhoz csapódó, súrlódó zászlólap megsérül, beszakad, a nedvesség és hőingadozás hatására kiszárad, vagy éppenséggel nedvesedik, piszkos és foltos lesz, gombásodik, repedezik, megtörik, elmállik. A méltatlan tárolási és használati körülmények között tartott zászlók napjai meg vannak számlálva, s az emberi hanyagság miatt nem egyszer a rovarok, a rágcsálók martalékaivá válhatnak, a mindenütt jelenlévő por pedig a láthatatlan kórokozók tömkelegének elszaporodását segítheti elő rajtuk.

A céhrendszer hivatalos megszűntetésekor Kézdivásárhelyen 11 céh és 3 társaság működött. Sajnos nem mindegyiké, csupán 7 céh zászlója maradt fenn, továbbá 5 tűzoltótestületi zászló. A kézdivásárhelyi zászlógyűjtemény aktív megóvásának kezdeményezésére, szakértői szemrevételezésére most nyílt először alkalom. A zászlók felmérése, elsősorban konzerválási, állagmegőrzési szempontok alapján történt s ebből az alkalomból a darabok egyedi leltárszámmal való ellátása is megvalósult. E felmérés várható következménye, a restaurálási javaslatok alapján, az egyes zászlók – elsősorban az értékes darabok – restaurálása, aktív konzerválása, valamint közlés útján való, széleskörű, szakmai ismertetése. Itt tartjuk fontosnak megemlíteni, hogy a körültekintő, restaurálás és konzerválás-technikai, etikai, művészettörténeti, történelmi, múzeológiai, és más adatok és elvek figyelembevétele és kimondása a helyes restaurálási, műtárgymentési módszer kiválasztását segítik elő. E komplex, jelen pillanatban hozzáférhető adatokat tartalmazó, dokumentáció azt is lehetővé teszi, hogy a későbbi kutatások és munkálatok számára a lehető legkevesebb módosítással a tárgyat eredeti sajátosságaival együtt megőrizze.

Az állományfelmérés és adatfelvétel jó alkalmat szolgáltatott a raktározási valamint a kiállítási helyek szemrevételezésére, alkalmasságuk megítélésére, a személyzet figyelmének felkeltésére a textil-, jelen esetben a zászlógyűjtemény iránt. Várható továbbá a tárgyak folyamatos megfigyelése, a mikroklíma paraméterek folyamatos mérése, és feljegyzése valamint a lehetőségekhez mérten, a leghatásosabb és elfogadottabb megőrzési módszerek bevezetése, és hosszú időn át szinten tartása.

A zászlók bemutatása

1. Tűzoltózászló. Leltári száma: B/XX/1

Leírása: Kétlapos, egyoldalas zászló, mérete: 138x95 cm. Mindkét lap piros atlasz (ripsz) anyagból készült. A zászlólap 20 db sárga domború rajzszöggel van a zászlórúdhoz erősítve *(1. kép)*. A lap körül 4 cm hosszú, Z sodrású aranyozott rojtok. Lengő részének felső sarkán aranyozott fémszálból 12 cm-es bojt. Alsó sarkáról a bojt hiányzik. Közepén tűfestéssel a tűzoltó mesterség tárgyi szimbólumai: felül csákó (sisak), ezt két, keresztbe helyezett csáklya fog közre. E tárgyakat két oldalról egy-egy dupla, leveles olajág koszorúzza. A központi medalion alatt szalag formájú hímzett keretben az „Árkosi önkéntes tűzoltó egylet" felirat található. A hímzőcérnák színe: fehér, sárga, barna, zöld, szürke.

Tartozéka: A zászlórúd pirosra festett fenyőfa. Hossza 187,5 cm, vastagsága 5 cm. A rúdon három sorban zászlószögek vannak elhelyezve 25–25–19 darabos megoszlásban. Az utolsó sorból hiányzó 6 szög helye jól látszik. A rúd díszítőelemei az alsó részén található 5 hosszanti mélyedés, aranyporral sárgára színezve, valamint a középrészen elhelyezkedő esztergályozott fagömb. A zászlócsúcs 35 cm hosszú fehér pléh.

Állapota: A textil rész poros, piszkos, penészfoltos, dehidratált, szakadt, repedezett, a rojtok nagyon oxidáltak, több helyen kibomlottak, hiányoznak *(2. kép)*. Egy bojtja hiányzik. Rúdja kopott.

Javaslat: Konzerválni, restaurálni kell. Raktározási helyén szükséges takarítani, szellőztetni, csírátlanítani, és a mikroklímát állandósítani. A raktározást lehetőleg nem a földszinten, hanem az emeleti térben kell megoldani. Ajánlatos kiterített állapotban tartani, természetes alapú textil védőhuzat alatt és nem a rúdra tekerten, mint ahogy most tárolják.

2. Tűzoltózászló. Leltári száma: B/XX/2

Leírása: Kétlapos, kétoldalas, téglalap alakú, mérete: 97x70 cm. Piros atlasz anyagból készült, ami most bordó színbe hajlik. A lapot 3 helyen lapos fejű rajszöggel, a csúcs alatt viszont 2 pajzslapocskával erősítették a rúdhoz. Ezek egyikére „Csiszár Dénes", a másikra pedig „Sólyom Miklós" név van felvésve. Méretük és formájuk alapján e sárgaréz fémlapocskák a B/XX/5-ös iktatószámú zászló rúdjáról származnak. A zászlólapot 8 cm hosszú, szegéllyel ellátott, gyári, méterben vásárolt, sárga textilrojt szegélyezi. Két szabad sarkát ugyanolyan anyagból készült sárga textilbojt díszíti (14 cm).

„A" oldalán, középen egy kör alakú tűzoltójelvényt ábrázoltak, piros, sodrott zsinórral keretezve. Fölötte 7 cm-es, sárga műselyemcérnával hímzett betűkkel, ékezetnélküli román felirat: „PENTRU PAZA CONTRA INCENDIILOR" (fordítása: A tűzvédelmi őrségnek). Az alapmezőben feltekert tömlő, fent ötágú csillag, alatta, középen, két, keresztbe állított sugárcső. A medalion jobb oldalán búzakalász, bal oldalán szögletes fogazatú várorom minta. Alul, ugyanakkora és ugyanolyan színű betűkkel: „F.P.C.I." (Feltehetően: Formatia de Paza Contra Incendiilor, szintén ékezet nélkül, fordítása: A tűzvédelmi őrség testülete) *(3. kép)*.

„B" oldalán, sárga műselyemcérnával hímzett felirat: „FORMATIA VOLUNTARA DE PAZA / CONTRA INCENDIILOR / A ORASULUI / TG.SECUIESC / 1873". A román írás itt is ékezetnélküli (fordítása: Kézdivásárhely városának önkéntes tűzvédelmi őrsége, 1873) *(4. kép)*.

Tartozéka: A zászlórúd, 135 cm hosszú, 3 cm vastag, kihegyezett végű, feketére festett fenyőfa. Alsó végén fehér festékkel festett – Inv.1637 – régi leltári szám van.

Állapota: Jó állapotú, 25–30 éves zászló. Az eredeti piros anyag elszíneződött, most lilás-bordó színű. Szakadás nincs rajta. Poros. Rúdján a festés kopott.

Javaslat: Elsősorban a portól kell megtisztítani. Restaurálására nincs szükség. Raktározása az előző zászlónál leírtak szerint ajánlott.

3. Tűzoltózászló. Leltári száma: B/XX/3

Leírása: Kétlapos, kétoldalas, piros atlasz anyagból készített zászló. Mérete 100x66 cm. Jelenlegi színe bordóba üt. A zászlólapot apró szögekkel erősítették a rúdhoz. Rojtja sárga, gyári szövésű textil (8 cm). Mindkét bojtja 10 cm hosszú, ugyanolyan anyagból.

„A" oldalának közepére sárga cérnával 40 cm átmérőjű tűzoltójelvényt hímeztek. A jelvény hasonlatos a B/XX/2 zászlónál leírttal, csak kivitelezése egyszerűbb. Fölötte 4,5 cm-es, sárga műselyemcérnával hímzett betűkkel felirat: „PENTRU PAZA CONTRA INCENDIILOR" (A román írás ékezetnélküli, fordítása: A tűzvédelmi őrségnek). Az alapmezőben feltekert tömlő, fent ötágú csillag, alatta, közepén, két, keresztbe állított sugárcső. A medalion jobb oldalán búzakalász, bal oldalán szögletes fogazatú várorom minta. Alul, ugyanakkora és ugyanolyan színű betűkkel: „F.P.C.I." (feltehetően: Formatia de Paza Contra Incendiilor, szintén ékezet nélkül, fordítása: A tűzvédelmi őrség testülete) *(5. kép)*.

„B" oldalán sárga műselyem cérnával hímzett felirat: „FORMATIA VOLUNTARA DE PAZA / CONTRA INCENDIILOR / FRUNTASA PE JUDET". Fordítása: A megyében élenjáró önkéntes tűzvédelmi őrség. A román írás itt is ékezetnélküli *(6. kép)*.

Tartozéka: A zászlórúd 250 cm hosszú, 4 cm vastag fenyőfából készült. Piros színre pácolt. A rúd hegye rézzel futtatott fém, 19 cm hosszú, mandulaformájú keret.

Állapota: Általában jól megőrzött, 25–30 éves zászló. Az eredeti piros anyag elszíneződött, most lilás-bordó színű. Szakadás nincs rajta. Poros. Rúdján a festés kopott.

Javaslat: Elsősorban a portól kell megtisztítani. Restaurálására nincs szükség. Raktározása az 1. sz. tűzoltózászlónál leírtak szerint ajánlott.

4. Tűzoltózászló. Leltári száma: B/XX/4

Leírása: Kétlapos, kétoldalas. A zászlólap mérete 148x116 cm. Anyaga újkeletü piros műselyem, amelynek mindkét oldalára egy-egy, a régi zászlóról származó, színes cérnával hímzett medaliont varrtak. Ezek mérete 74x63 cm. Az eredeti zászlóalap valószínűleg szintén piros lehetett, erre utalnak a medailonokon levő piros átvérzések. Állítólag egy bukaresti múzeum textilrestaurátorai újították fel a bizonyára tönkrement zászlólapot, az 1980-as években. Sajnos dokumentáció vagy más adat a beavatkozásról nem áll rendelkezésre. Az eredeti zászlóból megőrizték a régi díszítőszalagot (sárga méterárú, gyári szövés, 2,5 cm széles), amivel az új zászlólapot keretezték, valamint a vékony sodrású, 4 cm hosszú, sárga színű rojtot, amit szintén keretezésre használtak *(7–8. kép)*.

Az „A" oldalán lévő, régi díszítőszalaggal keretezett medalion a tűzoltók által használt legfontosabb kellékeket – csákót, csáklyát, baltát (mindkettő kereszt helyzetben) valamint létrát (középen vízszintesen) s az erre ráterített biztosítókötelet – mutatja be. A tárgyakat a bélelt fehér hernyóselyem alapra tűírással kivitelezték. A hímzőcérnák színe: ezüstözött, aranyozott, sárga, fekete, világosbarna, fehéres. Az ábrázolt kép eléggé monokróm hatású. A medaliont felirat övezi: „Önkéntes tűzoltó egylet", fent, alul pedig „Sepsi Szent György" *(9. kép)*.

A „B" oldalon lévő medalion anyaga szintén fehér hernyóselyem, bélelt. Közepén körkeretben, II. Lajos[17] Magyarország (1508. VI. 4.) és Csehország (1509. V. 11.) királyának a feje látható. Jobbra néz. Felette fém és drágakő berakásos királyi korona. A körkeret felső részén „KRISTUS SPES MEA" (Krisztus az én reménységem) latin nyelvű felirat olvasható, az alsó részen pedig „1509" évszám. A keret körül, harci eszközök – ágyúcsővég, szuronyos puskacsővég, kardél hegye, harci dob, kürt és zászló – láthatók *(10. kép)*. A piros-fehér-zöld zászló a varrásnyomok után ítélve, a mostaninál valamivel nagyobb és téglalap formájú volt. Jelenlegi kialakítása a fehér alapszínt kihasználva két, egy piros (lilára színeződött) és egy zöld szövetanyag felvarrásával történt. A medaliont két oldalról egy-egy barna, zöld tölgyfalevélben végződő díszforma szegélyezi. Az évszámot oldalról, szintén két, zöld színű tölgyfalevél övezi. Az „A" oldali képpel ellentétben, a tűírásos ábrázolás nagyon is színes, polikróm jellegű. A piros zászlóalap is lényegesen élénkebb színű, valószínűleg a kiállításokon, talán a nemkívánatos kép miatt, többnyire ezzel az oldalával helyezték a fal felé.

Tartozéka: Szalagja kétszárú, feliratos, fehér selyem. Visszája piros, új műselyem. Középső rétege ritka szövésű, piszkosfehér színű len. Körül aranyzsinór szegélyezi. Végén a vékony szálú rojt 12,5 cm (egyikről hiányzik). Masnija szimpla kötés, 6 cm széles. Felirata: „A.S.Sz. Györgyi önkéntes tűzoltók. 1891.", valamint „Háry Gyuláné Kain Mária" *(11–12. kép)*.

[17] 1506. VII. 1–1526. VIII. 29.

A zászlórúd 275 cm hosszú, 4 cm vastag, fenyőfából készült. Oxidált festése vöröses-barna. A két részből álló rúd egy esztergályozott gömbdísznél illeszthető egybe. Felülről a gömbig 6, arannyal színezett hosszanti mélyedés, a dísz alatt pedig 6, barnára festett hosszanti mélyedés díszíti. A rúd 7,5 cm-es rézhüvelyben végződik. Zászlószögei négy sorban helyezkednek el, 21+22+21 (1 hiányzik) +21-es megoszlásban. Zászlópálca hiányában (eredetileg volt) a zászlórúdon található 7 csavaros gyűrűre egy vastag, barna színű zsinórral erősítették fel a zászlót.

A zászlócsúcs, rézgömbből kiálló dupla lapú lándzsahegy-forma, 39 cm hosszú. Anyaga sárgaréz lemez, rajta a cinezések helye jól látható. Hegye, hiányzik.

Állapota: Az alábbiak az eredeti medalionokra, szalagra és a zászlórúdra vonatkoznak. A textilrészek porosak, elszíneződtek, piros színátfutásos részekkel, feltehetőleg a régi alapanyagból, penészfoltosak, finom szakadásaik vannak, anyaghiányosak, a helyenként kifeslett hímzőcérna és alapanyag miatt is. A szalag gyűrött, hiányzik róla a rojt. A rúd festése valamint csúcsa kopott, szögei oxidáltak. A zászlópálca hiányzik.

Javaslat: Az eredeti részeket konzerválni és restaurálni kell. Tárolására az előző zászlóknál leírtak az irányadók.

5. Tűzoltózászló. Leltári száma: B/XX/5

Leírása: Kétlapos, kétoldalas. A piros, illetve kék műselyem zászlólap új. Mérete 145x116 cm. A zászlólap eredeti méretére a rúd laptartó szögei valamint az egykori zászlóról átmentett szélzsinór hosszából lehet következtetni.

Az „A" oldal középmezőjében, vélhetőleg az eredeti zászlóhoz tartozó, 60 cm átmérőjű medaliont varrtak fel. Ezen, kéttípusú aranyozott szál felhasználásával, magasított hímzéssel a jellegzetes tűzoltó eszközöket ábrázolták: csákót, két csáklyát, fáklyát, létrát, valamint víztömlőt. E tárgyakat tölgyfa leveles és makkos ága öleli körül. A medaliont egy vékony kartonlappal fedték le, melyet nagylépésű öltésekkel az alapanyaghoz férceltek *(13–14. kép)*. A zászlólapot, az eredeti zászlóból származó, aranyozott zsinórral, – melyet szétvágás nélkül, a szabad sarkokban, a hiányzó bojtok helyén 4 cm-es díszhurokokat alkotva többszörösen megtekertek – keretezték.

A zászlólap „B" oldalának új alapanyaga kék műselyem. Közepére az eredeti zászlóhoz tartozó, 55x55 cm átmérőjű, medaliont varrták. A medalion anyaga hernyóselyem volt, azonban hiányzik. A megmaradt fehér bélésanyag alapszíne a rézoxidos színátvérzés miatt zöldes. A rajta lévő kék foltok szintén levérzés eredményei, az eredeti zászlólap anyagának színére utalnak. A medaliont leveles és makkos tölgyfaág fogja körül. Közepén aranyszálú hímzéssel az alábbi felirat olvasható: „KÉZDIVÁSÁRHELYI / (5 cm-es betűkkel), önkéntes / (3 cm-es betűk), TŰZOLTÓ EGYESÜLET / (5 cm-es betűk), 1876" (4 cm-es betűk) *(15. kép)*.

Tartozéka: A zászló rúdja 300 cm hosszú, 5 cm vastag fenyőfa. Sötétre festett. Fentről 170 cm-re egy fából

esztergályozott díszgömb (12 cm) található, ez alatt 5 aranyozott hosszanti bemélyedés díszíti a rudat, a végétől 50 cm-ig. A rúd végén 5 cm-es rézhüvely. A zászlólapot 10 + 1, a rúdba csavarozott kampós szeggel fogták fel a rúdra egy sárga szálszegés zsinór segítségével. A rúd felső részén a zászlószögek három sorban helyezkednek el: 58 db (2 hiányzik) + 58 db (1 hiányzik) + 59 db (1 hiányzik). Két, „Csiszár Dénes" és „Sólyom Miklós" nevével jelzett, eredetileg a rúdhoz tartozó pajzsocskát, mint említettük, a B/XX/2 zászlón rajzszög helyett alkalmaztak.

A zászlócsúcs különleges: lapított rézgömbre, füles csavarral, egy kisméretű tűzoltócsákót erősítettek fel (méretei: hüvely 8,5 cm, gömb 7 cm, csákó 12 cm). A csákószíj csatlakozási helyein, kétoldalt, oroszlánfej (dombormű), a homlokzatán sugaras nap (metszet), tetején sima él *(16. kép)*.

Állapota: Poros, gyűrött, színfoltos, anyaghiányos. Masnija és pálcája hiányzik, rúdja kopottas, zászlószögei oxidáltak. Rézlemezből készített zászlócsúcsa kitűnő állapotban van.

Javaslat: Az eredeti részeket konzerválni és restaurálni kell. Tárolására az előző zászlóknál leírtak az irányadók.

6. Asztalos céhzászló. Leltári száma: A/I./32

Leírása: Az eredeti zászló 90x86 cm, rózsaszín-lilás hernyóselyem, egylapos. A nagyon rossz állapotban lévő selyem alapot, új műselyem anyaggal dublírozva erősítették meg. Az eredeti hímzésből semmi sem maradt meg, a selyemalapon lévő mintákat, feltehetően a hajdani hímzés körüli elszíneződés nyomán, vastag, színes, műfonallal varrták ki újra *(17–18. kép)*. Középen, feltehetően az egykori hímzéssel megegyező méretű és színű asztalosszerszámok: körző, derékszög, gyalu. Ezeket virágos koszorú övezi. A gyalu alatt piros fonallal hímzett „9"-es, alatta pedig „1858 Ns.Asztalos Céh." felirat olvasható. A zászló szabad sarkain 2 – üregesre kidolgozott 8 cm-es, aranyozott fa harangforma belső részéhez erősített, barnás-lila színű, 15 cm hosszú, bolyhos (plüss) gépi textilrojtokból álló – bojt van *(19. kép)*. Az eredeti zászlószél rojtokból csak azok textil belseje maradt meg. A zászló, az 1980-as évek második felében, valamelyik bukaresti múzeum textilrestaurátor műhelyében történt felújításakor egy másolat is készült az eredetiről, lila atlasz anyagra, ugyanolyan szálakkal, ugyanolyan technikával. Ez a múzeum kiállítótermében egy üvegfedelű, fali dobozban látható. Az eredetit, összehajtogatva, dobozban tárolják.

Tartozéka: Nincs se rúdja, se szalagja. A zászlólapon semmi nyoma nem maradt annak hogyan lehetett felerősítve a rúdra és az milyen volt.

Állapota: A eredeti nagyon rossz állapotban lévő zászlóalap maradványait dublírozással erősítették meg, majd nem megfelelő szállal, a régi és az új anyagot összevarrva újrahímezték a mintákat. A régi hímzésből nem megőriztek meg semmit, ezt valószínűleg a másolat zászló készítése miatt feleslegesnek tartották. Aki most szeretné kutatni a régi zászló formáját, anyagait, kivitelezési módozatait annak csak az eredeti darabból származó hernyóselyem részek állnak rendelkezésére. Feljegyzés arról, hogy az eredeti milyen volt, továbbá hogy annak „megmentése" érdekében miért, mikor, hol, ki és milyen beavatkozást végzett a zászlón, nincs. A régi alapanyagú, dublírozott, nem megfelelő fonállal és technikával kivarrt zászlót, dokumentáció hiányában olyannak kell elfogadnunk amilyen. Jelenleg, összehajtogatott állapotban, egy lapos kartondobozban őrzik, egy másik, az eredeti szűcs céh zászlóval együtt, egymásra fektetve.

Javaslat: Ajánlatos az eredetit, kiterítve, természetes anyagú textilhuzattal betakarva, portalanított, csírátlanított, sötét, állandó hőmérsékletű és nedvességtartalmú raktárhelyiségben tárolni. A másolat üvegfedelű fadobozát a por ellen szigetelni kell, függő helyzetét vízszintesre, vagy enyhén dőltre kell változtatni, és a kiállítási terem fénytől óvott részében elhelyezni. Kutatni kell a hajdani zászlóra vonatkozó adatok után, egy új, korhű másolat elkészítése céljából.

7. Szűcs céhzászló. Leltári száma: A/I./31

Leírása: Egylapos, sötétkék damaszt alapanyagú zászló, amelyet kék pamut anyagra erősítettek *(20. kép)*. A zászlólapot két különböző mintájú, három darabból varrták össze. Fecskefarkú. Méretei: szélessége 176 cm, hossza, a széleken: 175 cm, hossza, a fecskefark mély szögletében: 107 cm. A zászlólapot 5,5 cm-es szélszalag keretezi, amely a fecskefarkú rész mentén 3,5 cm. A középmező felső részén egy 62x62 cm-es medalion található, 4 cm-es szélszalaggal keretezve. Közepén, alul masnival egybefűzött virágkoszorús olajággal övezett, balra néző, fehér göndörszőrű, fekete gyöngyszemű bárány áll. A bárány fölötti részben, sárga cérnahímzéssel: „1649/ A nms' Szőcs Czéhe" felirat olvasható *(21. kép)*. A zászló két szabad sarkában, alul, 3 fehér, leveles szárú hímezve virág foglal helyet *(22. kép)*. A hímzőcérnák színe: fehér, piros, zöld, fekete, barna, sárga.

Tartozéka: Eredeti szalagjának ághossza 157 cm, szélessége 18 cm. Anyaga vastag, hullámos típusú fehér ripsz, dupla alapú. Fémszálas, díszített zsinórral varrták körül. Végein 12 cm-es – 2 db Z sodrású aranyozott rézszállal, dupla sárga pamutcérnára tekerve kialakított – rojt van. Masnija szimpla. A masni mindkét szálának mindkét oldalán hímzett írás olvasható.

Az „A1" oldalon: „Dr. Vargha Béláné szül. Welnreiter Vilma.". Az „A2" oldalon: „Lobogonk az egyetértés és szeretet jelvénye!" *(23. kép)*.

A „B1" oldalon sárga cérnahímzéssel: „Alelnök: Szotyori Sándor. Tagok: Nagy Károly. Kovács József. Szőcs Albert. Jancsó Mózes. Jancsó Sámuel. Kovács Lajos. Molnár Károly. Bodó János. Nagy János. Tóth József. Fejér Mihály. Jancsó József. Molnár József. Rusz Lajos. Molnár Zoltán. Nagy Michály. Kovács P. János. Magori János. Magori Sándor. Molnár Gyula. Nagy Lázár. Szőcs Bálint. ifj. Lakatos György. Molnár Ferenc. Rusz József." *(24. kép)*.

A „B2” oldalon (ugyanúgy): „Elnök: Molnár Mózes. Tagok: Nagy Mihály. Kovács Pál. Bodó Ádám. Kovács Dániel. id. Molnár Károly. Kovács Tamás. Szőcs Imre. Kovács István. Kovács Gergely. Magori Lajos. Gál Lázár. Jancsó Károly. Kovács János. Molnár Dániel. Kovács János. Jancsó Géza. Molnár Dávid. Rusz Pál. Bodó József. Molnár Géza. Jancsó Gyula. Lakatos György. Jancsó Ferencz. Szőcs Lajos. Jancsó Károly.”.

A zászló rúdja eredeti. Hossza 204, átmérője 4 cm. A piros-barnásra lakkozott fenyőfarúd végén 11 cm-es rézhüvely található. A sárgaréz zászlócsúcs egy 21 cm rézhüvelyből és egy 25 cm-es lándzsahegyből áll. Ezen vésett „1912”-es évszám található. A hüvelyen és egyben a rúd anyagán is áthatoló füles csavar szolgál a zászlóhegy rúdra erősítéséhez. A rúd felső résszén, 167 cm hosszan, 4 sorban – 58 db (+3 hiányzik), 61 db, 62 db, 62 db megoszlásban – zászlószögek helyezkednek el. Az első szöges pajzs nagyobb méretű, 3x2 cm-es, ezt 1 cm-es babérág övezi, alul masnival egybefűzve. Erre „Dr. Vargha Béláné / zászlóanya” feliratot vésték. A pajzslapok között és körül a azok korróziós termékeitől a zászlórúd zöldesre színeződött.

Állapota: Az eredeti zászlót, az asztalos céh zászlójához hasonlóan, az 1980-as években, egy bukaresti múzeum textilrestaurátorai kezelték, és egyben másolatot készítettek róla. Az eredeti anyagot megerősítették, és színes, vastag fonallal varrták ki az ábrázolásokat. Ugyanolyan technikával, valószínűleg a régi zászló egyik oldallapjának a felhasználásával, készítették a másolatot. Az eredetit összehajtogatva, lapos kartondobozban tárolják, az asztalos céhzászlóval együtt. A másolat, az eredeti szalaggal és zászlórúddal együtt az állandó kiállításon látható.

Javaslat: Az eredeti zászlót ajánlatos kiterítve, természetes anyagú textilhuzattal betakarva, portalanított, csírátlanított, sötét, állandó hőmérsékletű és nedvességtartalmú raktárhelyiségben tárolni. A másolatot a portól, a túlzott páratartalomtól és a hőingadozástól is védő, szigetelt üvegfedelű fadobozban, függő helyzetét vízszintesre, vagy enyhén dőltre változtatva ajánlott bemutatni a terem fénytől védett részében. Kutatni kell a hajdani zászlóra vonatkozó adatok után, egy új, korhű másolat elkészítése céljából.

8. Tímár ipartársulati zászló. Leltári száma: A/I./33

Leírása: Egylapos, bordó hernyóselyemből készült zászló *(25. kép)*. Téglalap alakú, lengő részén ívelt záródású. Hossza, a széleken, 223 cm, a közepén 212 cm. A zászlólap középmezőjében, egy 90x50 cm-es részen, két ágaskodó oroszlán, mellső lábaikkal a tímár mesterség jellegzetes szerszámaival – cserzőkád, hónaljvas, húsolókés, két leveles csertölgy ág – ellátott koronás pajzsot tartanak A medalion fölött hímezve a tímár céh alakulásának évszáma „1572”, alatta pedig az ipartársulat alakulási évére utaló felirat és évszám: „A ns. „Timár ipartársulat”.”1887”. A felirat színe jelenleg piszkosfehér. A hímzőcérnák színe: zöld (több árnyalatban) a leveleken, fehér, barna és aranysárga a koronán. A zászlólap széleit 8 cm hosszú bordó cérnarojtok díszítik. Ezek lengő sarkain egy-egy 15 cm-es, színes cérnából készült bojt függ *(26. kép)*.

Tartozéka: Szalagja bordó mintás selyemből készült. Egy szár hossza 150, szélessége 16 cm. A végükön 9 cm hosszú, S sodrású rojt található. Masnija szimpla, kiterítve 30 cm-es. A szalag egyik szárának a felirata, aranyzsinór-hímzéssel készült: „Jancsó Dénes elnöksége alatt”.

A zászlórúd 330 cm, az átmérője a felső végén 4, az alsón 5 cm. Anyaga fenyőfa, színe barna. Az alsó végét 40 cm-es hosszúságban rézhüvely védi. A 29 db zászlószög egy sorban van elhelyezve, nincsenek nevesítve. Két pajzs elveszett de szögeik a zászlórúd fájában maradtak. A zászlólap rögzítésére 27 db fémgyűrűt csavaroztak a rúdba.

Állapota: Fakult, poros, piszkos, helyenként foltos. A helytelen függesztés miatt a felső részek anyagán hasadások találhatók, az alsó részeken gyűrődések, kisebb foltozott hasadások és szakadások *(27. kép)*. Szalagja toldott, poros és fakult, a betűk vége elszíneződött.

Javaslat: Szükséges konzerválni és restaurálni. Ajánlatos szigetelt, üvegfedelű fadobozban, a kiállító terem fénytől óvott részében bemutatni. Függő helyzetét vízszintesre vagy enyhén dőltre kell változtatni.

9. Csizmadia ipartársulati zászló.
Leltári száma: A/I./36

Leírása: Kétlapos, kétoldalas. Téglalap alakú, lengő részén ívelt záródású. Hossza a széleken 143, középen 120 cm, szélessége 166 cm. A zászlólap széleit ezüst rombuszmintás, valamint sárga, matt árnyalatú, 3 cm-es díszpánt keretezi, széleit 6 cm-es, bordó, fakult, textilrojt díszíti *(28. kép)*. A lengő rész sarkaiban egy-egy bojt található (esztergályozott faformák, melyeket aranyszállal vontak be). Az „A” oldal anyaga bazsarózsás mintájú kék dupla damaszt. A zászlólap középmezőjében egy 40x40 cm-es medalion található. Ezen sárga hímzőcérnával egy, a hegyével balra álló bürgercsizmát ábrázoltak. Felette az „1879”-es évszám, az ipartársulat alakulási évére utal. Mindkettőt két leveles olajág öleli körül, amelyeknek alsó szárvégeit masni fűzi egybe. A „B” oldal anyaga piros színű, dupla damaszt. Felirata: A Kvásárhelyi Ns Csizmadia / Ipartársulat által / ujitva / 1908-ban és 1939-ben *(29. kép)*. Ezt az oldalt is 3 cm széles, mértani mintás díszpánt keretezi.

Tartozéka: Szalagjának egy szára 138x16 cm, alapanyaga piros dupla damaszt. Ezen a felirat: „Nagy József és Tuzson Mihály”. A másik szalagszár kék dupla damaszt anyagból készült, ez is feliratos: „elnöksége alatt”. A szalagvégek 4 cm hosszú rojtjai aranyozott fémszálból készültek.

A juharfából készült zászlórúd 230 cm hosszú, átmérője 3,5 cm. A kicsit hajlott rudat 32 db, egy sorba helyezett, rozettás fejű, sárga zászlószög díszíti. Mellette valószínűleg még volt egy sor, ami a farúd felszakított részeiből, a szögek hagyta nyomokból, következtethető.

A sárgaréz zászlócsúcs 30 cm, lándzsaformájú részének egyik oldalán Magyarország címere látható *(30. kép)*. A zászlólap felfüggesztésére 14 csavarvéges fémkarikát erősítettek a zászló rúdjába.

Állapota: A zászló viszonylag jó állapotban van. Anyaga kissé elszíneződött, fakult, poros, díszítőpántja és rojtjai oxidáltak, rúdja a kitépett szögek helyén szálkás.

Javaslat: Elsősorban tisztítása és konzerválása szükséges. Jelenlegi helyén, a kiállítási teremben, óvni kell a károsító környezeti hatásoktól. Ajánlatos lapos, üvegfedelű tárlóban, kemény lapra terítve, döntve vagy vízszintes állapotban tartani. Kutatni kell a zászló eredete, valamint a mostani változat kivitelezőire vonatkozó adatok után, hol, ki, hogyan és miért készítette ilyenre.

10. Cipész ipartestületi zászló. Leltári száma: A/I./37

Leírása: Egylapos, téglalap alakú, kék atlaszból készült zászló *(31. kép)*. Bélése világos színű len szövet. Széleit 8,5 cm-es, sárga, gépi zsinórral szegték be. Rojtja sötétkék textilanyagú méterárú, 8 cm hosszú szálakkal. A zászlólap középmezőjében, 58x47 cm-es felületen, két ágaskodó oroszlán mellső lábaival egy körbe zárt, barna címerpajzsot tart. A kör fölött, aranysárga cérnával hímzett, királyi korona áll, alatta színes, virágos ágak. A körben két évszám „1857" valamint „1923" olvasható *(32. kép)*. Ezek az ipartestület alakulásának, valamint a zászló felszentelésének évét jelzik.

Tartozéka: Szalagja aranysárga atlaszselyem. Egy szár hossza 175 cm, szélessége 9 cm. Masnija szimpla, kiterítve 38 cm. A főszárak mellett egy kis fiaszalag is található (40x9 cm). A szalagokon nincs felirat.

A fenyőfából készült zászlórúd 313 cm hosszú, 4 cm átmérőjű. A zászlószögeket négy sorban helyezték el. Mindegyik sor első pajzsa nagyobb méretű, koronával díszített. Az első sor (38 db) kezdőpajzsára „Nagy István fővédnök" feliratát vésték, a második sorból (31 db) hiányzik a kezdőpajzs, a harmadik sor (38 db) kezdőpajzsára „Szarka István" nevét vésték, a harmadik sorból (38 db) 1 pajzs hiányzik.

A rúd hegye sárgarézből készült, 40 cm. A zászlólap tartószögei – 11 db gyűrű – a zászlórúdon 185 cm távolságot fednek le, a jelenlegi zászlólap pedig csak 165x130 cm. A lapot sárga cérnával fűzték a rúdhoz.

Állapota: Szinte biztosra vehető, hogy a zászlólapot felújították s most ez társul az eredeti rúdhoz. A zászló túl jó állapota is erre utal.

Javaslat: Portalanítása és tisztítása szükséges. Kutatni kell a zászló eredetét tisztázandó adatok után, valamint a felújítás helyét, idejét, kivitelezőjét és tulajdonképpeni célját. Jelenlegi helyén, a kiállító teremben, óvni kell a portól, a fénytől, a hő és a páratartalom ingadozástól. Ajánlatos lapos, üvegfedelű tárlóban, kemény lapra kiterítve, megdöntve vagy vízszintes állapotban tartani.

11. Mészáros ipartársulati zászló.
Leltári száma: A/I./34

Leírása: Egylapos, téglalap alakú, lengő részén ívelt záródású. Hossza, a széleken, 187, középen 163 cm, szélessége 140 cm. Anyaga piros selyemdamaszt, ismétlődő, egyforma, négylevelű lóherét ábrázoló mintával. A lengő végén 8 cm-es, bordó, elszíneződött textilrojtok vannak, a szabad sarkokat 17 cm-es bojtok díszítik *(33. kép)*. Alapjukat esztergályozott faforma képezi, amelyeket aranyfonallal vontak be és 9 cm-es zsinóron függesztették fel. A zászlólap középmezőjében 64x53 cm-es, sárga hímzéssel (hímzőszalaggal) szegett, dohánybarna selyem anyag van. Ez egy címerpajzsot tartalmaz, amelyen, fehér selyem alapon tűfestéssel a mészáros mesterségre utaló formákat ábrázoltak: szembenéző ökörfej, kés és fenőkő, egy kisebb pajzsban. A pajzs csúcsán tarka virágokkal díszített korona, amelyet felülről két leveles ágacska övez. Az alsó állású kis pajzsot alulról, balról makkos tölgyfaág jobbról bogyós olajfaág övezi. Ezek alsó szárvégét piros masni fűzi egybe *(34. kép)*. A zászlólapon, a medalionon kívüli mezőben, közvetlenül felette, 4 cm-es hímzett betűkkel, felirat olvasható: „ALAKULT / 1809". A medalion alatt, íves vonalban piros és sárga cérnával hímzett betűkkel: „A kézdi-vásárhelyi / MÉSZÁROS / IPARTÁRSULAT." felirat. A kezdőbetű 11, a városnév 5, a mészáros ipartestület betűi 8 cm-esek. A zászlólapot a két hosszanti szélén hímzett, színes leveles, virágos ág, többek között búzavirág és nefelejcs (népies motívum) díszíti. A hímzőcérnák színe: zöld, barna, piros, rózsaszín, kék, sárga, fekete, fehér.

Tartozéka: Szalagja zöld atlaszselyem. Egy szár hossza: 150, szélessége: 25 cm. Az egyik száron a felirat: „Molnár Józsiásné Sz.Gál Elvira 1894.", a másikon pedig „Az egyesülés erő a haladáshoz". A betűket magasított, felső részükön ezüst, alsó részükön aranyszálas hímzéssel készítették. A szalag rojtjai, több vékonyabb után egy vastag, sorrendben vannak felvarrva. Az aranyozott fémszálak Z sodrásúak, 9 cm hosszúak. A szalag masnija szimpla, kiterítve 40 cm. Kötése felett egy kis fiaszalagon 4 aranycsillag és egy virág látható *(35. kép)*. Ennek rojtjai azonosak az előbbivel.

A zászló rúdja 330 cm, fenyőfából készült, átmérője a hegyénél 4, a végénél 5 cm. A rúdon a zászlószögek három sorban vannak elhelyezve. Ezek közül, az első sor első pajzsára, amely nagyobb méretű, koronával díszes, a „Molnár Józsiásné / G.E. (született Gál Elvira) / zászlóanya" feliratot vésték. Ebben a sorban 39 db (1 hiányzik), a második sorban 43 db, a harmadikban pedig 41 db a zászlószögek száma. A rúd anyagába 13 db karikás zászlópálca tartó szöget csavaroztak.

A 154 cm hosszú sárgaréz zászlópálca mindkét vége csavarmenetes. A zászlócsúcs szintén sárgaréz, 45 cm. A csúcshüvelyt füles csavarral erősítették a rúdhoz. Felső felének mintázatában (25 cm) mészárosbárd és kés látható.

Állapota: A középmező medalionja feltehetően a zászlórúdhoz és annak szögeihez való sorozatos ütődés, súrlódás következtében nagyon tönkrement. Úgy tűnik, hogy volt egy másik oldala is, esetleg bélése(?). A zászló javítása (restaurálása?) alkalmából mindkét réteget egy sötétpiros, szimpla kötésű anyaghoz varrták. A medalion nagypajzsának fehér hernyóselyme feslett, hasadozott, alóla kilátszik

a bordűr-keret eredeti színe. Javítása elfogadható, sajnos, a közben eltelt idő alatt, újabb, restaurálásra „megérett" részek keletkeztek. Az eredeti szalag fakult, poros, foltos, oxidált. Hátsó lapja már halvány világoszöld.

Javaslat: Mivel a korábban végzett javítás nem visszafordítható, ezért ezt a formát kell konzerválni, restaurálni, ami a mikro-repedések, az anyag öregedéséből adódó hasadások terjedését meggátolja. Továbbá szükséges tisztítani, portalanítani és felpuhítani. Tárolása vagy kiállítása a textilek számára előírt módon fektetve (üvegszekrény, raktározásnál természetes alapú textilhuzat, zárt fiókos rendszer) történjen. Bemutatni maximum 2–3 hétig ajánlott! Mindkét esetben elvárás, hogy a relatív páratartalom 45–52%, a hőmérséklet 16–18 ºC legyen, még akkor is, ha a látogatókat ez ideiglenesen zavarja! Érdekes és hasznos lenne megtudni, hogy ki, mikor és miért eszközölt javításokat ezen a zászlón.

12. Asztalos ipartársulati zászló.

Leltári száma: A/I./35

Leírása: Kétlapos, kétoldalas. Minkét oldala piros damaszt anyagból készült. Téglalap alakú, hossza 157, szélessége 105 cm. Széleit, az egyik, 105 cm-es szél kivételével, sárga szélszalag valamint 5 cm hosszú, fémszálas rojtok díszítik. „A" oldalának középmezőjében, 50x50 cm-nyi területen két makkos tölgyfaág öleli körül a jellegzetes asztalos szerszámokat: a gyalut, a körzőt, a derékszöget. Ezeket színes – többárnyalatú zöld, barna és sárga – hímzőcérnák felhasználásával ábrázolták. A központi medaliont felülről, ívelt írásvonallal felirat keretezi: „KÉZDIVÁSÁRHELYI" (5 cm betűmagasság), balról „19", jobbról „04", vagyis 1904, a zászló felszentelési éve (6 cm betűmagasság), alul, szintén ívelt írásvonallal, „ASZTALOS IPARTÁRSULAT" (5 cm-es betűkkel). A betűket aranyozott fémszálas hímzéssel készítették. A zászlólap négy sarkát egyforma futóágas-virágos (népi felé hajló) minta díszíti *(36. kép)*. Ugyanez a következő oldal négy sarkában is fellelhető. „B" oldalának középmezőjét a magyar királyi korona uralja, ezt jobbról és balról bogyós olajfaág öleli közre *(37. kép)*. Az olajbogyókat ezüstszállal hímezték. Ezt is, akárcsak az „A" oldal esetében a medaliont, felirat övezi: felülről, „Összetartás, akarat" (ívelt írásvonal, kezdőbetű 8 cm, a többi 5 cm), alulról „Sikert biztosat arat" (ívelt írásvonal). A korona körvonalait aranyozott fémzsinórral jelölték. A tűfestéshez az arany és ezüstszálakon kívül többárnyalatú zöld, kék, piros, barna, fehér, lila és sárga hímzőcérnát használtak. A korona a kommunizmusban nemkívánatos szimbólum volt, ezért egy piros anyaggal letakarták és levarrták, és a fal felé fordítva tárolták. A letakart zászlólap részt nem érte fény, anyagának színe élénkpiros maradt, a korona színei is szinte eredeti színükben pompáznak.

Tartozéka: Szalagja csíkos ripsz, amelyen a piros és zöld sáv egybeszőtt. Alul a színe tiszta piros. A felirat alatti rész bélelt. Egy szár hossza 147, szélessége 20 cm. Felirata: „Nagy Ferencné / született / Csiszár Sára 1904." (a nagybetűk 7, a kicsik pedig 5 cm magasak). A másik szár felirata: „Zászlóanya" (a nagybetű 10, a kicsik 7 cm magasak). A szalag felirata magasított ezüstözött fémszálas hímzés. A betűk körül futóágak, indák láthatók, amelyeket szintén ezüstszállal varrtak ki. Színük, az oxidáció miatt, most feketébe hajlik. A szalagvégeken a rojtok aranyozott fémszálból készültek, hosszuk 10 cm. A szalag masnija szimpla, kiterítve 43 cm.

A zászló rúdja két részből áll, melyeket egy sárgaréz hüvely s egy belső csap rögzít egybe. A felső rész hossza 135, a rézhüvelyé 20, az alsó részé pedig 126 cm. Anyaga fenyőfa, közepéig enyhén kónikus, vastagsága az alsó valamint a felső végén 3, közepén 4 cm. A rúdon a zászlószögek öt sorban helyezkednek el. Egyforma kisméretű pajzsok koronás dísszel, a következő megoszlásban: 33 db (e sorból 7 db hiányzik), 34 db (6 db hiányzik), 34 db (6 db hiányzik), 35 db (5 db hiányzik), 35 db (5 db hiányzik).

A zászlópálca sárgaréz, felső vége csúcsos, az alsó csavarmenetes. Rögzítésére fémkarikák szolgálnak.

A zászlócsúcs szintén sárgarézből készült, 30 cm, amiből a hegye 20 cm-t tesz ki.

Állapota: Anyaga, főleg a korona övezetében viszonylag jó állapotban van. Ehhez képest a többi rész fakult, poros, a hosszantartó függesztés miatt a textilanyag gyengülő részei már láthatók, annak ellenére, hogy még nincs hasadás rajtuk. Több rojt hiányzik, a megmaradtak erősen oxidáltak. Bojtja nincs. A hímzőszálak, főleg a szalagon, már pár helyen kibomlottak.

Javaslat: Mivel ez a kézdivásárhelyi zászlógyűjtemény egyik legteljesebb és szép darabja, érdemes konzerválni. Kutatni kell a hiányzó zászlószögek sorsát, a korona letakarásának idejét, miértjét stb., továbbá milyen összefüggések vannak, térben és időben, az asztalos-zászlók között. Kiállítani és raktározni a többi zászlónál felsorolt kitételek alapján ajánlatos.

IRODALOM

Cserey Z.: Istoria breslei cojocarilor din Tîrgu Secuiesc, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea. Aluta, Vol. V–VII (1974–75), Sfîntu Gheorghe, 1975. pp. 85–112.

Cserey Z.: A kézdivásárhelyi szűcs céh gazdasági, társadalmi helyzete a XVIII. század közepén (1730–1756), a számadási jegyzőkönyvek tükrében, Aluta, Vol. III –IX (1976–77), Sfântu Gheorghe, 1977.

Cserey Z.: Kihágások, büntetések, társadalmi ellentétek okai a szűcs céh életében, Aluta, Sfântu Gheorghe, 1980. pp.127–154.

Cserey Z.: Inasok és mesterlegények társadalmi helyzete a Kézdivásárhelyi szűcs céhben. Aluta, Vol. XII–XIII (1980–81), Sfântu Gheorghe, 1981. pp. 69–78.

Incze L.: Céhek és hagyományok Kézdivásárhelyen. Megyei Tükör, IV. évf., Sepsiszentgyörgy, 1972.

Incze L.: Céhpecsétek és céhbehívótáblák a kézdivásárhelyi Múzeum gyűjteményében. Aluta, Vol. V–VII (1974–75), Sfîntu Gheorghe, 1975. pp. 113–141.
Incze L.: Kézművesség és kisiparosság helyzete a századfordulón, Kézdivásárhelyen. VII. Kézművesipartörténeti Szimpozion, MTA, Veszprém, 1991, pp. 79–84.
Incze L.: A céhes élet időrendje. Acta Harghitensia II, Aluta, Vol. XIX. Sfântu Gheorghe, 1995. pp. 73–180.
Mátéfy Gy.: Zászlók, konzerválásuk, restaurálásuk. ISIS Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek 1, Szerk.: Kovács P. Haáz Rezső Alapítvány, Székelyudvarhely, 2001. pp. 59–66.
Kiss H.: Conservarea steagului Reuniunii de cântări „DOINA", 1920, din Sânnicolau Mare. Restaurarea ştiinţă şi artă, Muz. Jud. Braşov, Ed. C2, Braşov, 2005. pp. 194–201.
Kiss H.: Steagul Formațiunii de Pompieri Voluntari din Tormac, județul Timiş. Analele Banatului, S. N., Arheologie-Istorie, Vol. XII–XIII. Ed. Mirton, Timişoara, 2004–2005. pp. 547–564.
Kiss H.: Steagul Reuniunii de cântări (1882) şi steagul Asociației Iubitorilor de Muzică (1871–1891), două mărturii deosebite ale vieții muzicale din Timişoara. Analele Banatului, S.N., Arheologie-Istorie, Vol. XV. Ed.Mirton, Timişoara, 2007. pp.321–335.
Kiss, H.: Steagul Societății Morarilor Timişoreni, 1881–1925, dedicat Sfântului Ioan de Nepomuk. Memoria Satului Românesc, Vol. VIII. Ed. Eurostampa, Timişoara, 2007. pp. 251–259.
Kiss H.: Steagul omagial milenar, 896–1896. Memoria Satului Românesc, Vol. VIII. Ed. Eurostampa, Timişoara, 2007. pp. 261–267.
Kiss H.: A Székely Nemzeti Múzeumban őrzött zászlók állapotfelmérése. Isis, Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek 6. Szerk.: Kovács P. Haáz Rezső Múzeum, Székelyudvarhely, 2007. pp. 63–71, 79–81, 90–91.

Köszönetnyilvánítás

Megkülönböztetett tisztelettel köszöni a szerző Vargha Mihály, főigazgató, Kató Zoltán, hajdani főigazgató, Dr. M-Kiss András, tudományos főkutató, Cserey Zoltán, főmuzeológus, Dimény Attila, muzeológus, részlegvezető, Dr. Boér Hunor, muzeológus uraknak, a gyűjtemények kezelőinek és a többi munkatársnak e dolgozat megvalósításához nyújtott önzetlen segítségét, közreműködését.

M-Kiss Hédy
Textilművész és restaurátor
országos textilrestaurátor szakértő
Temesvári Bánát Múzeum
300561 Temesvár
Str. Ofcea nr. 5 (lakás)
Tel.: +40-256-202-394
Mobil: +40-720-311-758

1. kép. Tüzoltózászló (B/XX/1).

2. kép. Tűzoltózászló (B/XX/1) részlete. Szakadt, repedezett gyűrött zászlóalap.

3. kép. Tűzoltózászló (B/XX/2) „A” oldala.

4. kép. Tűzoltózászló (B/XX/2) „B” oldala.

5. kép. Tűzoltózászló (B/XX/3) „A” oldala.

6. kép. Tűzoltózászló (B/XX/3) „B” oldala.

7. kép. Tűzoltózászló (B/XX/4) „A” oldala.

8. kép. Tűzoltózászló (B/XX/4) „B” oldala.

9. kép. Tűzoltózászló (B/XX/4) „A” oldala, részlet.

10. kép. Tűzoltózászló (B/XX/4) „B” oldala, részlet.

11. kép.
A tűzoltózászló (B/XX/4) szalagjának szimpla kötésű masnija és a zászlócsúcs.

12. kép. A tűzoltózászló (B/XX/4) feliratos szalagja, részlet.

13. kép. Tűzoltózászló (B/XX/5). „A” oldalán a medailont kartonnal fedték le.

14. kép. A kartonlap alatti medailon. A régi medaiolont új zászlóalapra dolgozták fel.

15. kép. A B/XX/5. számú tűzoltózászló „B” oldalán lévő régi medailon.

16. kép. A zászlócsúcs.

19. kép. Az asztalos céh zászlójának egyik bojtja.

17. kép. Az asztalos céh zászlója (A/I./32). Új fonallal kivarrt hímzés.

18. kép. A műselyemmel dublírozott zászlóalap részlete. (A/I./32)

20. kép.
A szűcs céh zászlója (A/I./31).

21. kép.
A damaszt zászlóalapot pamutanyaggal erősítették meg.

22. kép. A hiányos, pamutanyaggal megerősített zászlóalap hímzett sarka.

23. kép. A zászló szalagjának „A” oldala.

24. kép. A zászló szalagjának „B” oldala.

25. kép.
A Tímár Ipartársulat zászlója (A/I./33).

26. kép. A zászló egyik színes cérnákból készült bojtja.

27. kép. Gyűrődés és hasadás a zászlóalapon, részlet.

28. kép. A Csizmadia Ipartársulat zászlója (A/I./36) „A” oldala.

30. kép. Zászlócsúcs Magyarország címerével.

29. kép. A Csizmadia Ipartársulat zászlója (A/I./36) „B” oldala.

31. kép. A Cipész Ipartestület zászlója (A/I./37).

32. kép. A zászló középdísze.

33. kép.
A Mészáros Ipartestület zászlója (A/I./34.)

34. kép. A zászló középmezejének dísze.

35. kép.
A zászlómasni feletti díszes fiaszalag.

36. kép. Az Asztalos Ipartestület zászlójának (A/I./35) „A” oldala.

37. kép. Az Asztalos Ipartestület zászlójának (A/I./35) „B” oldala.